

УДК 344.3:341.3 (477)

БОГУЦЬКИЙ П.П., доктор юридичних наук, доцент, завідувач наукової лабораторії військового та міжнародного гуманітарного права ДНУ ПБП НАПрН України.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-35376991>.

СИСТЕМА ВІЙСЬКОВОЇ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ: ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТ DOI...

***Анотація.** В умовах відсічі російській збройній агресії проти України значно актуалізувалися питання правового забезпечення національної безпеки України загалом та воєнної безпеки зокрема. Серед таких питань важливе значення має питання утворення та організації діяльності системи військової юстиції України. Система військової юстиції України передбачає використання історичного досвіду України, який не обмежується радянським періодом національної правової системи, а засновується на усьому складному історичному шляху розвитку воєнної організації держави від козацької доби, періоду Української народної республіки, часів незалежності від 1991 року, ураховує визначений Конституцією України європейський та євроатлантичний вектор розвитку сучасної України. Система військової юстиції України має відповідати світовому досвіду, існуючим міжнародним стандартам правосуддя у воєнній сфері (сфері оборони) та виходити з особливостей національної правової системи, її нормативно-правових, інституційних та організаційних складових у поєднанні з особливостями формування, реалізації воєнної політики держави. Неодмінною характеристикою системи військової юстиції України має бути компетентна правова культура, що має ознаки стратегічної правової культури та вимагає відповідної підготовки фахівців в умовах проходження військової служби. Особливістю системи військової юстиції є предметна сфера діяльності та правового регулювання, якою є сфера оборони держави, а якщо більш широко з урахуванням положень Закону України “Про національну безпеку України” – сектор безпеки і оборони України. Аналіз визнаних міжнародних стандартів та національних особливостей дозволяє визначити систему військової юстиції як правову систему, що має особливі нормативні, спеціалізовані інституційні складові та діє з використанням правових засобів і відповідних юридичних процедур у секторі безпеки і оборони держави для забезпечення правосуддя та воєнної безпеки. Питання утворення, організації діяльності системи військової юстиції України підлягає невідкладному вирішенню у спосіб внесення законодавчих змін та перетворення Військової служби правопорядку у Збройних Силах України у Військову поліцію, утворення Спеціалізованої військової прокуратури у системі прокуратури, військових судів у системі судоустрою, спеціалізованого інституту надання правової допомоги військовослужбовцям, резервістам, військовозобов’язаним під час проходження зборів.*

Ключові слова: національна правова система, система військової юстиції, воєнна політика, воєнна безпека, військова поліція, спеціалізована військова прокуратура, військові суди, військова адвокатура.

***Summary.** In the context of repelling Russian armed aggression against Ukraine, the issues of legal support of Ukraine's national security in general and military security in particular have become significantly more relevant. Among such questions, the question of the formation and organization of the military justice system of Ukraine is of great importance. The concept of the military justice system of Ukraine provides for the use of the historical experience of Ukraine, which is not limited to the Soviet period of the national legal system, but is based on the entire complex historical path of the development of the military organization of the state from the Cossack period, the period of the Ukrainian People's*

Republic, from the time of independence from 1991, takes into account the Constitution of Ukraine European and Euro-Atlantic vector of development of modern Ukraine enshrined in its Constitution. The concept of the military justice system of Ukraine should correspond to world experience, existing international standards of justice in the military sphere (defense sphere) and be based on the peculiarities of the national legal system, its regulatory, institutional and organizational components in combination with the peculiarities of the formation and implementation of the military policy of the state. A special characteristic of the military justice system of Ukraine should be a competent legal culture, which has signs of a strategic legal culture and requires appropriate training of specialists in the conditions of military service. A feature of the military justice system is the subject area of activity and legal regulation, which is the area of state defense, and if more broadly, taking into account the provisions of the Law of Ukraine "On National Security of Ukraine" – the security and defense sector of Ukraine. The analysis of recognized international standards and national features allows us to define the system of military justice as a legal system that has special regulatory, specialized institutional components and operates using legal means and relevant legal procedures in the security and defense sector of the state to ensure justice and military security. The issue of the formation and organization of the military justice system of Ukraine is subject to urgent decision in the way of introducing legislative changes and transformation of the Military Service of Law and Order in the Armed Forces of Ukraine in the Military Police, formation of the Specialized Military Prosecutor's Office in the Prosecutor's Office system, military courts in the judicial system, specialized institute of providing legal assistance to servicemen, reservists, conscripts during military service.

Keywords: national legal system, military justice system, military policy, military security, military police, specialized military prosecution, military courts, military advocacy.

Постановка проблеми. Правове забезпечення національної безпеки загалом і воєнної безпеки зокрема вимагає системного впливу права на усі процеси, що пов'язані з реалізацією конституційних положень стосовно захисту національних інтересів від актуальних загроз, у тому числі від загроз воєнного характеру. У системі правового забезпечення національної безпеки існують і діють нормативи, інститути, які реалізують призначення цієї системи щодо активного та цілеспрямованого впливу права на вирішення завдань, що стосуються захисту національних інтересів. Особливого значення такі нормативи та інститути набувають у воєнній сфері у зв'язку з необхідністю забезпечення воєнної безпеки. Суспільство постійно стикається з проблемою виокремлення воєнної сфери у системі соціальних комунікацій через надзвичайний рівень спеціалізації відносин, обумовленої особливими характеристиками військової діяльності, спрямованої на забезпечення воєнної безпеки. Військове право у національних правових системах вирішує завдання правового забезпечення воєнної безпеки. Військове право, як самостійна галузь у системі національного права, маючи відповідні нормативні ресурси, утворює спеціалізовані інститути за рахунок власного правового режиму, обумовленого спеціальним статусом суб'єктів та особливими характеристиками соціальної сфери, де здійснюється військова діяльність, адже військова діяльність є відмінною від загальної суспільної діяльності, від публічних та приватних інститутів, які не мають стосунку до військових і цивільно-військових відносин. У суспільстві об'єктивно виникає соціальний запит на систему військової юстиції. Як будь-яка інша правова система, що існує у соціальних координатах, система військової юстиції має свій зміст, виконує визначені правом завдання, кінцевою метою яких є забезпечення правопорядку, правосуддя у воєнній сфері та у такий спосіб одночасно реалізує надважливе соціальне призначення – забезпечення воєнної безпеки.

Результати аналізу наукових публікацій. Наукові розробки проблем, які стосуються формування та організації діяльності системи військової юстиції України,

незважаючи на свою актуальність, у вітчизняній юриспруденції мають більшою мірою фрагментарний характер і лише в останнє десятиліття набули системних ознак.

Такий стан пояснюється, насамперед, відсутністю протягом тривалого часу спеціалізації наукових досліджень, що стало наслідком ліквідації у 2001 році наукової спеціальності “військове право” [1]. Військово-правові аспекти інституційної діяльності щодо правового забезпечення воєнної безпеки знаходили відображення у наукових публікаціях з питань організації діяльності правоохоронних органів, прокуратури, правосуддя. Були здійснені наукові розробки щодо правового статусу військових судів у системі судоустрою України [2] та щодо адміністративно-правових аспектів діяльності Військової служби правопорядку у Збройних Силах України [3]. Заслугове на увагу ґрунтовне дослідження Козачук О.С. організаційно-правових основ діяльності військових прокуратур [4]. Історико-правові аспекти розвитку військової юстиції в Україні стали предметом дослідження Беланюк М.В. [5].

Водночас у 2009 році була захищена дисертація “Військове право у системі права України”, де обґрунтовано загальнотеоретичний аспект військового права як самостійної галузі у національній правовій системі, що має необхідний нормативний та інституційний потенціал для правового забезпечення воєнної безпеки, у тому числі з позицій діяльності військового правосуддя [6]. У 2016 році у монографічному дослідженні з питань правового забезпечення воєнної безпеки визначено місце та роль військового правоохоронного органу, яким розглянуто військову поліцію, військової прокуратури та військових судів у вирішенні завдань забезпечення воєнної безпеки [7, с. 132-169]. Наукові розробки проблем становлення, розвитку військової юстиції України вийшли на новий рівень з часу утворення у 2018 році за ініціативи керівництва Науково-дослідного інституту інформатики і права НАПрН України (наразі – ДНУ ПБП НАПрН України) у складі Національної академії правових наук України Секції права національної безпеки та військового права, обґрунтування наукової позиції щодо виокремлення предметного напрямку наукових досліджень “право національної безпеки; військове право” у галузі знань “Право”, закріпленого у відповідному наказі Міністерства освіти та науки України від 28.12.18 р. № 1477 [8]. Упродовж 2019 – 2022 років проведено низку наукових заходів за ініціативи та за участі науковців ДНУ ПБП НАПрН України, серед яких необхідно виокремити міжнародні науково-практичні конференції “Система військової юстиції у забезпеченні національної безпеки України” (жовтень 2019 року, м. Київ), “Правове забезпечення правоохоронної діяльності у сфері оборони України” (серпень 2020 року, м. Київ), “круглий стіл” “Створення та організація діяльності системи військової юстиції України” (липень 2022 року, м. Київ). За результатами роботи зазначених наукових заходів надано ґрунтовні наукові рекомендації щодо утворення та організації діяльності системи військової юстиції України [9, с. 9-12].

Проте проблема становлення та розвитку військової юстиції України потребує подальшого узагальнення щодо її правових ознак.

Метою статті є визначення та розкриття поняття, змісту, призначення, системи військової юстиції, окреслення правових ознак системи військової юстиції у національній правовій системі з урахуванням світового досвіду та існуючих міжнародних стандартів.

Виклад основного матеріалу. Військова юстиція утворює систему, кінцевою метою якої є забезпечення правосуддя у сфері оборони у поєднанні з правовим забезпеченням воєнної безпеки. Необхідно зауважити, що формування та реалізація воєнної політики держави передбачає функціонування системи військової юстиції для

забезпечення правопорядку, законності, охорони прав, законних інтересів військовослужбовців, здійснення правосуддя у воєнній сфері (сфері оборони) [10].

Система військової юстиції виокремлюється у національній правовій системі за рахунок: 1) предметної сфери регулювання та діяльності – сфера оборони держави, де має своїм призначенням правове забезпечення воєнної безпеки; 2) правового режиму військової служби, відмінного своїм суб'єктним складом та особливим змістом суспільних відносин (військових, в окремих випадках – цивільно-військових відносин).

Військова юстиція як окрема система у національній правовій системі має відповідні складові: 1) законодавство (нормативно-правова складова); 2) інститути (інституційна складова); 3) професійна правова культура і процедури (організаційна складова). Зазначені складові системи військової юстиції утворюють її зміст.

Законодавство про військову юстицію складає корпус нормативно-правових актів військового права та інших законодавчих актів, що здійснюють правове регулювання військових, цивільно-військових відносин, а також визначають юридичні процедури застосування норм права у воєнній сфері з метою правового забезпечення воєнної безпеки, здійснення правосуддя. Інститутами системи військової юстиції є: 1) військова поліція; 2) військова прокуратура; 3) військові суди; 4) спеціалізований інститут з надання правової допомоги (військова адвокатура). Організаційна складова системи військової юстиції передбачає підготовку відповідних фахівців для правоохоронного органу у воєнній сфері (сфері оборони), для органів правосуддя, формування відповідного рівня професійної правової культури, що має ознаки стратегічної правової культури зі статусними та компетентними характеристиками. Юридичні процедури у системі військової юстиції можуть мати особливості, однак не повинні суперечити визначеним у Конституції України та в іншому законодавстві положенням, насамперед, щодо здійснення правосуддя. Відтак, система військової юстиції відображає особливості національної правової системи, засновується на національному та міжнародному досвіді розбудови такої системи відповідно до існуючих міжнародних стандартів, які передбачають як забезпечення захисту прав і свобод людини, так і реалізацію залежних від мети досягнення стану воєнної безпеки спеціальних ознак в організації та діяльності правоохоронних органів, прокуратури, суду у сфері оборони, якщо більш широко, зважаючи на положення чинного законодавства про національну безпеку України, – у секторі безпеки і оборони.

Міжнародний досвід свідчить про те, що система військової юстиції у кожній державі має національні ознаки, які визначаються особливостями формування і реалізації державної політики у сфері оборони у поєднанні з особливостями воєнної та правової політики з урахуванням існуючих характеристик національної правової системи.

Найбільш ефективні системи військової юстиції існують у США, Великій Британії, Канаді, Ізраїлі, Польщі та в інших державах, де підтримується на високому рівні бойовий потенціал власних збройних сил. Визнаним у державах-членах НАТО є підхід щодо унеможливлення якісної діяльності у системі військової юстиції цивільних інституційних утворень, а також щодо обов'язковості забезпечення належного рівня військової підготовки слідчих, прокурорів, адвокатів, суддів. Міжнародні стандарти військової юстиції засновуються на єдності таких чинників: 1) загальновизнані вимоги щодо дотримання прав і свобод людини у кримінальному процесі та відповідні цим вимогам принципи правосуддя; 2) спеціалізація предметної сфери, якою є воєнна сфера (сфера оборони), та необхідність у зв'язку з цим забезпечення бойової спроможності сил оборони щодо реалізації ними завдань, які стосуються захисту національних інтересів від воєнних загроз. Відповідно до офіційних висновків Підкомісії зі сприяння та захисту

прав людини “Питання здійснення правосуддя військовими трибуналами” Комісії ООН з прав людини, оприлюднених у звіті Спеціального доповідача у 2006 році, загальні підходи до військового правосуддя, діяльності військової юстиції полягають у дотриманні певних принципів [11]. Звернемося до змісту найбільш важливих принципів. Визначено зокрема, що утворення військових трибуналів (військових судів – *Авт.*) у національних правових системах має здійснюватися відповідно до Конституції або закону. Військове правосуддя за будь-яких обставин має застосовувати стандарти та процедури, що визнані на міжнародному рівні як гарантії справедливого судового розгляду. У періоди воєнного стану або ж дії спеціальних режимів гарантії справедливого судового розгляду не повинні порушуватись. Більш того, відступи від загальних процедур судового розгляду, що обумовлені ситуацією, мають відповідати принципам належного здійснення правосуддя. Застосування у військовому правосудді норм і положень міжнародного гуманітарного права, зокрема, вимог Женевської конвенції про поводження з військовополоненими 1949 року, є обов’язковим. Юрисдикція військових судів поширюється на випадки вчинення кримінальних правопорушень військовослужбовцями та особами, які виконують обов’язки військової служби. Юрисдикція військових судів щодо вирішення справ стосовно цивільних осіб є допустимою, але як виняток із загального правила, однак у цих виняткових випадках мають дотримуватись вимоги статті 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права стосовно рівності усіх перед судом і трибуналом.

Під час здійснення військового правосуддя має забезпечуватись право кожного на компетентний, незалежний та неупереджений суд на кожному етапі провадження від розслідування до судового розгляду. Судді військових судів повинні проявляти добросовісність і компетентність, мати необхідну юридичну підготовку та кваліфікацію. Військові судді повинні мати статус, що гарантує їх незалежність та неупередженість, зокрема в умовах військової ієрархії. Військове правосуддя має забезпечувати усі правила та гарантії, які стосуються права на захист як невід’ємної складової права на справедливий суд. Кожному обвинуваченому у кримінальному правопорушенні необхідно забезпечити право на захист через систему надання правової допомоги, у тому числі за власним вибором або ж безоплатно, коли особа не має достатніх коштів здійснити оплату. Статус потерпілих має бути захищеним, тобто доступ потерпілих до судового розгляду без шкоди принципам юрисдикції військових судів має бути забезпеченим відповідно до існуючих загальних гарантій і правил. Законодавство має передбачати процедуру оскарження прийнятих військовими судами рішень, у тому числі прийняття остаточного рішення за скаргою цивільним судом касаційної інстанції. Особлива увага у змісті принципів військового правосуддя приділяється відповідальності підлеглих і начальників за вчинені кримінальні правопорушення – підлеглі відповідають за виконання наказів, наслідками яких стали, наприклад, серйозні порушення прав людини, воєнний злочин або злочин проти людяності. Своєю чергою начальники відповідають за невжиття заходів щодо припинення таких злочинів або ж за невжиття заходів щодо притягнення винних з числа підлеглих до кримінальної відповідальності. Міжнародні стандарти, задекларовані як принципи військового правосуддя, визнають кодекси військового судочинства, проте вимагають здійснення їх періодичного і систематичного перегляду з тим, щоб забезпечити авторитет військових трибуналів (військових судів), відповідність функціональній необхідності, виключення випадків посягання на юрисдикцію звичайних судів [11]. Отже, *система військової юстиції* є правовою системою, що має особливі нормативні, спеціалізовані інституційні

складові та діє з використанням правових засобів і відповідних юридичних процедур у секторі безпеки і оборони держави для забезпечення правосуддя та воєнної безпеки.

Певні стандарти, які стосуються системи військової юстиції, розроблені та запропоновані Женевським центром з питань урядування в секторі безпеки (DCAF) у відповідному керівництві, де військова юстиція розглядається як окрема правова система, що застосовується стосовно військовослужбовців, а у деяких справах стосовно цивільних осіб; основне призначення військової юстиції полягає у збереженні дисципліни і порядку у Збройних Силах; структура, правила і процедури у військовій юстиції можуть істотно відрізнятися від цивільних правил і процедур; зазвичай військова юстиція діє як окрема судова система з більш суворими правилами і процедурами для забезпечення дотримання внутрішньої дисципліни і забезпечення операційної ефективності Збройних Сил [12].

Необхідними для вирішення проблеми формування системи військової юстиції України заходами є узгоджені рішення та дії щодо: 1) перетворення Військової служби правопорядку у Збройних Силах України у Військову поліцію, належне законодавче, організаційне забезпечення цього процесу; 2) утворення на основі Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони Спеціалізованої військової прокуратури, законодавче визначення спеціалізації військових прокуратур у системі прокуратури, відповідне організаційне та правове забезпечення цього процесу; 3) утворення у системі судової держави військових судів, належне законодавче та організаційне забезпечення відповідних рішень і дій; 4) визначення спеціалізації стосовно надання первинної та вторинної правової допомоги військовослужбовцям. Вказані заходи мають бути системними, послідовними, синхронізованими стосовно досягнення мети. Статус *Військової поліції* має відповідати вирішенню завдання щодо реалізації державної політики правоохоронної діяльності, забезпечення правопорядку у силах оборони держави, охорони прав, свобод і законних інтересів військовослужбовців, резервістів, військовозобов'язаних під час проходження ними зборів. Вирішення такого завдання визначає правову природу Військової поліції як центрального органу виконавчої влади відповідно до положень Закону України "Про центральні органи виконавчої влади". Закріплений у Конституції України та реалізований у законодавчих актах принцип розподілу влади обумовлює незалежність та автономність діяльності Військової поліції. Водночас важливим у концептуальному вирішенні питання щодо статусу Військової поліції є забезпечення відповідності діяльності щодо здійснення правоохоронної діяльності у воєнній сфері (у сфері оборони) воєнній політиці держави, зорієнтованій на кінцеву мету – забезпечення воєнної безпеки. За цих обставин діяльність Військової поліції, як центрального органу виконавчої влади, має здійснюватися через Міністра оборони України, відповідального за формування та реалізацію воєнної політики, що необхідно визначити на законодавчому рівні. Взаємовідносини Міністра оборони України та Військової поліції підлягають нормативно-правовому визначенню у законі про Військову поліцію, з внесенням відповідних змін до законодавства про національну безпеку, про оборону України.

Важливо у законодавчому акті про Військову поліцію визначити повноваження Головнокомандувача Збройних Сил України щодо реалізації повноважень, які не стосуються здійснення правоохоронної діяльності, але є важливими для забезпечення Військовою поліцією військового правопорядку в умовах збройних конфліктів. Це стосується виконання заходів правового режиму воєнного стану, протидії диверсійно-розвідувальній діяльності та терористичним актам на військових об'єктах тощо.

Вбачається, що Військова поліція України має бути утворена у спосіб прийняття відповідного законодавчого акту, який передбачатиме перетворення Військової служби правопорядку у Збройних Силах України на Військову поліцію з визначенням окрім тих повноважень, що наразі виконує Військова служба правопорядку, повноважень щодо: 1) здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених військовослужбовцями, резервістами, військовозобов'язаними під час проходження зборів, та кримінальних правопорушень, вчинених на об'єктах сил оборони; 2) здійснення оперативно-розшукової діяльності в інтересах досудового розслідування (негласні слідчі розшукові дії); 3) вжиття визначених законом заходів щодо охорони прав, свобод і законних інтересів військовослужбовців, резервістів, військовозобов'язаних під час проходження ними зборів. Порядок проходження військової служби у Військовій поліції має урегулювати відповідно до вимог Закону України “Про військовий обов'язок і військову службу” Положення про проходження військової служби у Військовій поліції.

Спеціалізована військова прокуратура є складовою системи прокуратури України та реалізує функції, виконує завдання прокуратури у сфері оборони. Спеціалізована військова прокуратура має бути утворена у спосіб законодавчих змін до чинного Закону України “Про прокуратуру” з визначенням єдності структури (спеціалізовані військові прокуратури гарнізонів – окружні прокуратури, спеціалізовані військові прокуратури регіонів – обласні прокуратури, Департамент спеціалізованих військових прокуратур – самостійний підрозділ Офісу Генерального прокурора, очільник Спеціалізованої військової прокуратури – заступник Генерального прокурора), а також – особливостей статусу прокурорів Спеціалізованої військової прокуратури як військовослужбовців. Проходження військової служби у Спеціалізованій військовій прокуратурі відповідно до вимог Закону України “Про військовий обов'язок і військову службу” з урахуванням вимог Закону України “Про прокуратуру” щодо статусу прокурорів має стати предметом регулювання Положення про проходження військової служби у Спеціалізованій військовій прокуратурі.

Спеціалізований інститут надання військовослужбовцям безоплатної правової допомоги (військова адвокатура) передбачає спеціалізацію у наданні первинної правової допомоги відповідними підрозділами Міністерства оборони України, інших центральних органів виконавчої влади, у підпорядкуванні яких є військові формування. У системному вирішенні проблеми правової допомоги військовослужбовцям, резервістам, військовозобов'язаним під час проходження зборів важливо визначити у законодавстві про надання безоплатної вторинної правової допомоги спеціалізований відбір до Центрів безоплатної вторинної правової допомоги адвокатів на основі кваліфікаційних вимог щодо військової підготовки, знання військового права. Вказані питання має урегулювати Положення про надання військовослужбовцям безоплатної правової допомоги.

Військовими судами у системі судоустрою України законодавство про судоустрій та статус суддів має визначити суди, що розглядають справи стосовно військовослужбовців, резервістів і військовозобов'язаних під час проходження ними зборів, справи за їх участі як сторони в адміністративному судочинстві при вирішенні публічно-правових спорів з суб'єктами владних повноважень, що здійснюють публічно-владні управлінські функції у сфері оборони, а також справи з питань соціального і правового захисту військовослужбовців, членів їхніх сімей. Військові суди мають утворювати єдину систему у системі судоустрою України: 1) Військові окружні суди, які є місцевими судами; 2) Військовий апеляційний суд; 3) Військова судова палата

Верховного Суду. Для створення військових судів, визначення особливостей статусу суддів військових судів щодо військової підготовки, проходження ними військової служби необхідно прийняти відповідні зміни до Законів України “Про судоустрій і статус суддів”, “Про Вищу раду правосуддя”, а також урегулювати порядок проходження військової служби у військових судах окремим Положенням, прийнятим Вищою радою правосуддя та затвердженим Указом Президента держави.

Відповідні проекти законодавчих актів щодо утворення та організації діяльності системи військової юстиції, у тому числі проект закону про зміни до процесуального законодавства, підготовлені науковцями ДНУ ІБП НАПрН України та спрямовані до Верховної Ради України.

Висновки.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновки щодо правових ознак системи військової юстиції України.

1. Воєнна політика держави передбачає функціонування системи військової юстиції для забезпечення правопорядку, законності, охорони прав, законних інтересів військовослужбовців, здійснення правосуддя у військовій сфері (сфері оборони).

2. Відповідно до світового досвіду система військової юстиції у кожній державі має національні ознаки, які визначаються особливостями формування і реалізації державної політики у сфері оборони у поєднанні з особливостями воєнної та правової політики відповідно до існуючих характеристик національної правової системи.

3. Міжнародні стандарти військової юстиції засновуються на єдності таких чинників: 1) загальновизнані вимоги щодо дотримання прав і свобод людини під час здійснення правосуддя; 2) спеціалізація предметної сфери, якою є воєнна сфера (сфера оборони), та необхідність у зв'язку з цим забезпечення бойової, операційної спроможності сил оборони щодо реалізації ними завдань, які стосуються захисту національних інтересів від воєнних загроз; 3) військова служба як неодмінна умова фахової підготовки осіб, які здійснюють правоохоронну діяльність та правосуддя у системі військової юстиції.

4. Військова юстиція є окремою системою, інтегрованою у національну правову систему, зміст якої утворюють: 1) законодавство (нормативно-правова складова); 2) інститути (інституційна складова); 3) професійна правова культура і процедури (організаційна складова).

5. Інститутами системи військової юстиції є: 1) військова поліція; 2) військова прокуратура; 3) військові суди; 4) спеціалізований інститут з надання правової допомоги (військова адвокатура).

6. Відповідно до визнаних міжнародних стандартів та національних особливостей систему військової юстиції можливо визначити як правову систему, що має особливі нормативні, спеціалізовані інституційні складові та діє з використанням правових засобів і відповідних юридичних процедур у секторі безпеки і оборони держави для забезпечення правосуддя та воєнної безпеки.

7. Утворення та організація діяльності системи військової юстиції України є нагальним питанням щодо забезпечення воєнної безпеки, яке підлягає вирішенню у спосіб внесення законодавчих змін та перетворення Військової служби правопорядку у Збройних Силах України у Військову поліцію, утворення Спеціалізованої військової прокуратури у системі прокуратури, утворення військових судів у системі судоустрою, утворення спеціалізованого інституту надання правової допомоги військовослужбовцям, резервістам, військовозобов'язаним під час проходження зборів.

Використана література

1. Пилипчук В.Г., Доронін І.М. Право національної безпеки та військове право: теоретичні та прикладні засади становлення і розвитку в Україні. *Інформація і право*. № 2(25)/2018. С. 62-68.
2. Шевченко В. П. Конституційно-правові основи військового правосуддя в Україні: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.02. – (Інститут законодавства Верховної Ради України). Київ, 2002. 175 арк.
3. Ринажевський Б.М. Адміністративно-правове регулювання діяльності військової служби правопорядку у Збройних Силах України: дис. ...д-ра юрид. наук: 12.00.07. – (Харк. нац. ун-т внутр. справ.). Харків, 2010. 339 арк.
4. Козачук О.С. Організаційно-правові засади функціонування військових прокуратур в Україні: автореф. дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.10. – (Ген. прокуратура України, Нац. акад. прокуратури України). Київ, 2016. 20 с.
5. Беланюк М.В. Становлення органів військової юстиції на теренах України (1939-1942 рр.): історико-правове дослідження: автореф. дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.01. – (Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова). Київ, 2015. 21 с.
6. Богущкий П.П. Військове право у системі права України: автореф. дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.01. – (Одеська національна юридична академія). Одеса, 2009. 23 с.
7. Правові основи воєнної безпеки України: монографія / Є.Л. Стрельцов, С.Т. Полторац, Ю.В. Аллеров, О.В. Кривенко, П.П. Богущкий / відп. ред. Є.Л. Стрельцов. Львів: НАСВ, 2016. 188 с.
8. Пилипчук В.Г., Богущкий П.П., Доронін ІМ. Теоретичні основи та пріоритети розвитку права національної безпеки. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2021. Т. 28. № 2. С. 66-75.
9. Створення та організація діяльності системи військової юстиції України : матеріали “круглого столу” / упор.: П.П. Богущкий, В.Г. Пилипчук, М.О. Теплюк, О.В. Лебединська, Л.В. Заславська. Київ-Одеса: Фенікс. 2022. 156 с.
10. Богущкий П.П. Воєнна політика і система військової юстиції: синергія воєнної безпеки. *Наука і оборона*. 2022. № 1. С. 10-15.
11. Draft Principles Governing the Administration of Justice Through Military Tribunals, U.N. Doc. E/CN.4/2006/58 at 4 (2006). URL: <http://hrlibrary.umn.edu/instreet/DecauxPrinciples.html>
12. Вашакмадзе М. Особливості військової юстиції: практичне керівництво ; пер. укр. мовою М. Ковальчук; Женевський центр з питань урядування в секторі безпеки (DCAF). Женева: DCAF, 2018. URL: https://dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/DCAF_Military-Justice_Practice-Note_UKR_Final.pdf

~~~~~ * * * ~~~~~